ענין חנוכה

قضية حانوكا (חנוכה, Chanukah)

إهداء تكريمًا لـ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל

والد الريبي، ريب ليفي يتسحاق

LikuteiTorah.com
الباراشا الحاسيدية
/likuteitorah.com/ar/torah-ohr/mikeitz/3

1 **ענין חנוכה. הנה קבעו הנס בנרות. משא״כ בשאר נסים בפסח ביציאת מצרים תאכלו מצות בפורים ימי משתה ושמחה כנגד הגלות שהיה ג״כ גופני במצרים בחומר ובלבנים ובימי המן בקש להשמיד כו׳ ושללם לבוז**

موضوع حانوكا (**חנוכה**, Chanukah). والآن، أقرّ [الحكماء] [إحياء ذكرى] المعجزة بإيقاد الأنوار. وليس الأمر كذلك في سائر المعجزات: ففي عيد الفصح اليهودي (**פסח**, Pesach)، إحياءً لذكرى الخروج من مصر، «تأكلون خبز الفطير (**מצות**, matzos)»؛ وفي عيد بوريم (**פורים**, Purim)، «أيام الولائم والفرح» — بما يناسب المنفى الذي كان جسديًا أيضًا: ففي مصر، «بالملاط والآجر»؛ وفي أيام هامان (**המן**, Haman)، سعى إلى «إهلاك...» و«نهب غنائمهم».

משא״כ בחנוכה שהיו ישראל שרוים על אדמתם ולא גלו מארצם רק גלות התורה להשכיחם תורתך ולהעבירם חוקי רצונך לפיכך קבעו בנרות על שם הפסוק (משלי ו) **כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר.**

وليس الأمر كذلك في حانوكا، إذ كان بنو إسرائيل يقيمون في أرضهم ولم يُنفَوا من بلادهم؛ بل كان هناك اغتراب التوراة فحسب، «ليجعلوهم ينسون توراتك (**תורה**, Torah)، ويحملوهم على مخالفة أحكام مشيئتك». لذلك أقرّ [الحكماء] [إحياء الذكرى] بالأنوار، استنادًا إلى الآية (**משלי** 6): «فالوصية (**מצוה**, mitzvah) سراج، والتوراة نور، وتأنيبات التهذيب طريق الحياة».

ולהבין ענין פסוק זה וגם סיפא דקרא דכתיב ודרך חיים וגו׳. צריך ביאור איזה דרך חיים הוא מלבד התורה והמצות האמורה למעלה בפסוק.

ولكي نفهم معنى هذه الآية، وكذلك خاتمتها، حيث كُتب: «وطريق الحياة...»، لا بد من بيان: ما «طريق الحياة» هذا، إلى جانب التوراة والوصايا (**מצוות**, mitzvos) المذكورتين في صدر الآية؟

2 **והענין כי מה שהמשיל המצוה לנר והתורה לאור הוא מובן שכמו שהנר נקרא על שם השמן כלשון רז״ל** [רבותינו זכרונם לברכה] **נר של שמן נר של שעוה.**

وبيان ذلك هو أن [الآية] تشبّه الوصية (**מצוה**) بمصباح، والتوراة (**תורה**) بالنور؛ وهذا مفهوم، إذ يُسمّى المصباح باسم الزيت، كما في تعبير حكمائنا، **ז״ל**: «مصباح من زيت، مصباح من شمع».

הנה אע״פ [אף על פי] **שהשמן אין בו אור מצד עצמו ואדרבה הוא מכבה את אור הנופל לתוכו מ״מ ממנו ועל ידו נמשך להב שלהבת האור הנאחז בפתילה במעט שמן הנמשך אחר הפתילה**

فعلى الرغم من أن الزيت لا نور فيه من ذاته، بل على العكس، فهو يطفئ النور الذي يسقط فيه، فإن لهيب نور النار الذي يتشبث بالفتيلة ينبعث منه وبه، بفضل قليل الزيت الذي تصعده الفتيلة معها.

שהרי בכלות השמן נכבה האור.

فإنه متى نفد الزيت انطفأ النور.

ככה ממש היא המצוה הגם שהוא רצון המלך בלי שום טעם ודעת ואין בה שום השגה מ״מ ממנה ועל ידה נמשך ונתגלה אור החכמה

وهكذا تمامًا الوصية: فعلى الرغم من أنها إرادة الملك، من دون أي تعليل أو فهم، ولا إدراك فيها على الإطلاق، فإن نور الحكمة (**חכמה**, Chochmah) يُسحب منها وبها إلى أسفل وينكشف.

זו תורה שבע״פ [שבעל פה] **דאורייתא מחכמה נפקת והחכמה והבנה בתורה שבעל פה הוא רק להבין ולהשיג פי׳ וטעם המצות כל מסכת לפי ענינה.**

وهذا هو التوراة الشفوية، إذ «التوراة تصدر عن الحكمة»؛ والحكمة والفهم في التوراة الشفوية ليسا إلا لفهم تفسير الوصايا وأسبابها واستيعابهما، وكل رسالة من رسائل التلمود بحسب موضوعها.

וביאור ענין זה דרך פרט בעבודת ה׳.

و[الآن إلى] بيان هذا الأمر بالتفصيل، في خدمة ה׳.

הנה כתיב (שמות ל) **בבקר בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה. ולהבין למה גבי בבוקר כתיב בהטיבו ובבין הערבים בהעלות.**

ورد في الكتاب (خروج 30): «كل صباح، حين يعتني بالمصابيح (**בהטיבו**، be-heitivo)، يحرقه [البخور]؛ وعندما يوقد هارون (**אהרן**) المصابيح (**ובהעלות**، be-haalos) عند المساء، يحرقه». وينبغي أن نفهم لماذا جاء التعبير عن الصباح بلفظ «حين يعتني»، وعن المساء بلفظ «حين يوقد».

הנה כנסת ישראל מקור נשמות ישראל נקרא׳ [נקראת] **בשם מנורה והיא מקשה שכל ישראל הם באחדות והיא מתחלקת לשבעה נרות.**

وتُدعى جماعة إسرائيل، مصدر أرواح إسرائيل، باسم المنارة (**מנורה**, Menorah). وهي [مصنوعة] من قطعة واحدة مطروقة، لأن جميع أفراد إسرائيل متحدون، وهي تتفرع إلى سبعة مصابيح.

כי דרך פרט יש ששים רבוא נצוצו׳ כלליי׳ שכל ניצוץ מתחלק לששים רבוא נצוצות פרטיות כמבואר בתניא ודרך כלל נכללו בשבעים נפש שירדו אבותינו למצרים.

فإنه على سبيل التفصيل، توجد ستمائة ألف شرارة عامة، تنقسم كل شرارة منها إلى ستمائة ألف شرارة خاصة، كما يشرح كتاب تانيا (**תניא**)؛ وعلى سبيل الإجمال، تندرج هذه الشرارات ضمن النفوس السبعين التي نزل بها آباؤنا إلى مصر.

3 **וכלל מן הכלל נק׳ בשם שבעה נרות דהנה אהרן שושבינא דמטרוניתא הוא אהרן כהן לאל עליון משבע׳ רועים המפרנסים ומשפיעים אלהותו ית׳ בכנסת ישראל שיאירו באור האהבה להתלהט אליו ית׳**

وأعمّ [قسم] من العام يُسمّى «المصابيح السبعة». فهارون (**אהרן**)، «وصيف الملكة (**מטרוניתא**, Matronita)»، هو «هارون، كاهن **ה׳** العلي»، أحد الرعاة السبعة الذين يمدّون جماعة إسرائيل ويُفيضون فيها من ألوهيته، تعالى، لكي يتوهّجوا بنور المحبة ويتّقدوا نحوه، تعالى،

בכלות הנפש כשלהבת העולה מאליה ולקיים מצות ואהבת שמקבלים עליהם בק״ש [בקריאת שמע] **שיהי׳** [שיהיה] **כך באמת לאמתו תקוע בלב כל אחד ואחד מישראל שהאדם מצד עצמו מאחר שהוא מגושם ומלובש בענינים גשמיים לא היה יכול לולי הקב״ה עוזרו.**

بانتهاء النفس، كشعلة ترتفع من تلقاء نفسها؛ ولأداء وصية «وأحبب» (**מצוה**, mitzvah)، التي يأخذونها على عاتقهم في تلاوة **שמע** (Shema)، بحيث يكون ذلك حقاً وصدقاً، راسخاً في قلب كل فرد من إسرائيل. فالإنسان، من تلقاء نفسه، بما أنه جسديّ ومتلبّس بالأمور المادية، لا يستطيع ذلك لولا أن **ה׳** يعينه.

4 **והעזר הוא אהבה הבאה מלמעלה להמשיכו אליו. וזהו בחי׳ בהעלות ובהטיבו. כי הנה אמרו רז״ל** [רבותינו זכרונם לברכה] **אע״פ** [אף על פי] **שהאש יורד מן השמי׳ מצוה להביא מן ההדיוט.**

والمعونة هي محبة تأتي من الأعلى لتجذبه إليه. وهذا هو مستوى «حين يوقد» و«حين يعتني». فقد قال حكماؤنا، **ז״ל**: «مع أن النار تنزل من السماء، فإن إحضار [النار] من [مصدر عادي] هو وصية (**מצוה**).»

פי׳ הדיוט הוא האהבה שאדם לוקח מחמת העולמות מבחי׳ מלכותו ית׳ שהוא מלך גדול ונורא על כל העולמות עליונים ותחתונים

التفسير: «العادي» [النار] هو المحبة التي يكتسبها الإنسان بسبب العوالم، من مستوى أو جانب (**בחינה**, bechinah) ملكوته، تبارك، إذ هو ملك عظيم ومهيب على جميع العوالم العليا والسفلى.

וכל צבא השמים לך משתחוים ואלף אלפין ורבו רבבן קדמוהי כו׳ כמבואר בגמרא ובזוהר בביאור ענין רבוי העולמות וגדולתו.

و«كل جند السماء يسجدون لك»، و«ألف ألف [يخدمونه] وعشرة آلاف في عشرة آلاف [يقفون] أمامه...»، كما هو موضح في الجمارا (**גמרא**, Gemara) والزوهار (**זהר**, the Zohar)، في بيان كثرة العوالم وعظمته.

5 **וע״ד זה תקנו חז״ל** [חכמינו זכרונם לברכה] **לומר בשכמל״ו** [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] **לפני ואהבת. כי הנה אנו אומרים יחיד חי העולמים מלך משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול כו׳. פי׳ יחיד הוא למעלה מבחי׳ אחד.**

على هذا المنوال، سنّ حكماؤنا، **ז״ל**، أن تُقال عبارة «مبارك اسم مجد ملكوته إلى أبد الآبدين» قبل «وأحبب». فنحن نقول: «الفرد، حيّ العوالم، الملك، المحمود والممجّد إلى أبد الآبدين، اسمه العظيم...». والتفسير: «الفرد» (**יחיד**، Yachid) أرفع من مستوى «الواحد» (**אחד**، Echad).

כי אחד היינו כמאמר רז״ל [רבותינו זכרונם לברכה] **שהוא אחד בשמים ובארץ ובד׳ רוחות העולם כי כל העולמות עליוני׳** [עליונים] **אינם תופסים מקום להיות יש ודבר נפרד בפני עצמם וכולא קמי׳** [קמיה] **כלא וכאין נגדו חשיבי ממש ואין עוד מלבדו.**

فـ«الواحد» يعني، كما قال حكماؤنا، **ז״ל**، إنه واحد في السماوات وعلى الأرض وفي الجهات الأربع للعالم؛ إذ إن جميع العوالم العلوية لا تشغل حيّزًا [خاصًا بها] كي تكون كيانًا وشيئًا منفصلًا قائمًا بذاته، و«كل ما أمامه كعدم»، وهي تُعَدّ حقًّا لا شيء أمامه، وليس شيء سواه.

לכן נקרא אחד והיינו כשמעריכין אותו נגד העולמות. אבל יחיד פי׳ הוא יחיד ומיוחד בפני עצמו והוא לבדו הוא ואינו בגדר העולמות כלל.

لذلك يُسمّى «الواحد»، وهذا إنما يكون حين يُقاس إلى العوالم. أما «الفرد» فيعني أنه فرد ومتفرد بذاته، هو وحده، وليس داخلًا في فئة العوالم أصلًا.

6 **וחי העולמים מלך פי׳ שכל חיות העולמות שמחיה את כולם ומהוה את כולם עליונים ותחתונים אינו אלא בשביל שהוא מלך וכולם מקבלים חיות מבחי׳ מלכותו ית׳ בעבור היותו מלך עליהם.**

و«حياة العوالم، ملك» تعني أن قوة الحياة في العوالم كلها، التي يحيي بها جميعها ويُوجدها كلها، العلوية والسفلية، إنما هي لكونه ملكًا؛ وجميعها تتلقى قوة الحياة من مستوى الملكوت (**מלכות**, Malchus) الخاص به، تبارك.

וכן מה שמשובח ומפואר דהיינו השבח מחמת שמשיגים גדולתו הוא עדי עד כי לגדולתו אין חקר ולמעלה יש שבח אחר שבח ועילוי אחר עילוי עד אין קץ ואין תכלית והכל הוא בעבור שמו הגדול

وكذلك كونه «محمودًا وممجّدًا» — أي إن الثناء [الناشئ] عن إدراكهم عظمته — هو «إلى أبد الآبدين»، لأن «لعظمته لا يُستقصى»؛ وفي الأعلى ثناء بعد ثناء وارتقاء بعد ارتقاء، بلا نهاية ولا حد؛ وكل ذلك بسبب «اسمه العظيم».

כי להיות נקרא שמו ומלכותו עליהם בלבד הוא ואינו יכול לנגוע לבחי׳ עצמותו ומהותו כלל

لأن [كل ذلك إنما هو] لكي يُطلَق اسمه وملكوته عليهم فحسب؛ ولا يمكن لذلك أن يمسّ مستوى جوهره وذاته إطلاقًا،

כי לית מחשב׳ תפיס׳ [תפיסא] **בי׳** [ביה] **כלל שהוא יחיד ומיוחד ונשגב שמו לבדו כדכתיב מלכותך מלכות כל עולמים.**

إذ «لا يمكن لأي فكر أن يحيط به» إطلاقًا، فهو منفرد وفريد، و«اسمه وحده سامٍ»، كما هو مكتوب: «ملكوتك ملكوت جميع العوالم».

7 **וזהו במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו. כדכתיב המשפילי לראות בשמים ובארץ שאצלו ית׳ נחשב זאת להשפלה ולענוה להחיות רוח שפלים.**

وهذا [معنى] «في الموضع الذي تجد فيه عظمته، تجد هناك تواضعه»، كما هو مكتوب: «الذي يتنازل لينظر إلى السماوات والأرض»؛ فإن هذا يُعَدّ بالنسبة إليه، تعالى، خفضًا وتواضعًا، «لإحياء روح المتواضعين».

וכן מה שכתוב סומך נופלים ורופא חולים וזוקף כפופים וכל הממלכה נקרא בשם ארץ להיות כארץ הלזו השפלה שירדה ממקום כבודה להיות מלך שמו נקרא.

وكذلك ما ورد: «يسند الساقطين، ويشفي المرضى، ويرفع المنحنين». وكلّ [مستوى] الملكوت يُدعى باسم «الأرض»، إذ هو كالأرض المنخفضة هذه: فقد نزلت عن موضع مجدها لكي يُدعى هو باسم «ملك».

8 **ולכן זאת יבין כל יציר בשומו אל לבו וירחיב דעתו בגדולתו ית׳ ונפלאות מעשיו ברבוי העולמות עד אין חקר הנה ישכיל שזהו ענותנותו ית׳ ואין ערוך אליו שאינו בגדר עלמין כלל.**

لذلك سيدرك كل مخلوق هذا: حين يضع الأمر في قلبه، ويوسّع مداركه بالتأمل في عظمة ה׳ تعالى، وفي عجائب أعماله في كثرة العوالم التي لا حدّ لها، فسيفهم أن ذلك هو تواضعه تعالى، وأنه لا قياس عليه، إذ لا يندرج في فئة العوالم أصلاً.

9 **והוא השוה ומשוה קטן וגדול ממילא תתלהט ותתלהב נפש ולב לאור באור האהבה בכל נפשך ממש לצאת מגדר העולמות כמ״ש מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ כלה שארי ולבבי.**

وهو «المساوي والمسوّي الصغير والكبير». ولذلك ستتوهّج النفس والقلب وتشتعلان، لتستنيرا بنور الحب، «بكل نفسك» حقًّا، وتخرجا من حدود العوالم، كما هو مكتوب: «من لي في السماء [سواك]؟ ولا أبتغي في الأرض شيئًا سواك؛ يشتاق جسدي وقلبي».

וזהו ואהבת את ה׳ אלהיך כי אהבה משרש אבה שהוא מלשון חפץ ורצון.

وهذا هو [معنى] «أحبب **ה׳ אלהיך**»: فالحب (**אהבה**، ahavah) مشتق من الجذر الدال على الرغبة (**אבה**، avah)، أي الرغبة والإرادة.

דהיינו רעותא דלבא שיהי׳ [שיהיה] **ה׳ אלהיך ולדבקה בו ממש וע״י אתערותא דלתתא זו יחול עליו אור האהבה מלמעלה להגדיל מדורת אש האהבה בלבו יותר מכדי כח אנושי ושרש נשמתו שהיא בגדר וגבול ונברא**

أي إرادة القلب بأن يكون **ה׳** «**אלהיך**»، وأن تلتصق به حقًّا. ومن خلال هذه الاستثارة من الأسفل (**אתערותא דלתתא**، isarusa dilesata)، يحلّ عليه نور الحب من الأعلى، فيزيد اشتعال نار الحب في قلبه على ما تتسع له قوة الإنسان [وما يتسع له] أصل نفسه، وهو محدود ذو حدود ومخلوق،

לקרבה אל ה׳ ממש וביטול אליו במציאות ממש ע״י בחינת אהרן כהנא רבא

لكي يقترب من **ה׳** حقًّا، ويبطل ذاته أمامه وهو قائم في الوجود فعلًا، من خلال مستوى هارون (**אהרן**) الكاهن الأكبر.

כי ואהבת בגמטריא ב׳ פעמים אור ונקרא׳ [ונקראת] **בחינה זו בהטיבו שמטוב וחסד עליון משפיע על רוח שפלים להטיב ולהגדיל את האהבה שלמטה.**

فإن قيمة «أحبب» (**ואהבת**، ve-ahavta) بالحساب الجمّل تساوي ضعف قيمة النور (**אור**، Or). ويُسمّى هذا المستوى «حين يُحسن» (**בהטיבו**، be-heitivo)، إذ يفيض بالخير (**טוב**، tuv) والإحسان العلويين على روح المتواضعين، ليُحسّن (**להיטיב**، leheitiv) الحب الآتي من الأسفل ويزيده.

אך הנה באמת גם אתערותא דלתתא כנ״ל אשר יחפוץ האדם לדבקה בו ממש גם זאת מתת אלהים היא לא לפי כח נפש האדם ומזגו ותכונתו

لكن الحق أن الاستثارة من الأسفل أيضًا، كما ذُكر أعلاه، أي أن يرغب الإنسان في الالتصاق به حقًّا، هي عطية من **ה׳**، وليست بحسب قوة نفس الإنسان أو مزاجه أو طبيعته.

ונקרא׳ [ונקראת] **בחינת ובהעלות אהרן שאהרן העליון הוא הנותן כח בכנסת ישראל לעורר את האהבה זו.**

ويُسمّى هذا مستوى «وحين يوقد هارون» (**ובהעלות**، be-haalos)، لأن هارون العلوي هو الذي يمنح جماعة إسرائيل القوة لإيقاظ هذا الحب.

וזהו בין הערבים שהוא מדת ערב ולילה וחשך מצד עצמו שאין בו אור. אבל מדת בוקר שהוא מדת אברהם איש החסד כמ״ש וישכם אברהם בבקר הוא בחינת בהטיבו.

وهذا هو «بين المساءين»، وهو صفة المساء والليل والظلمة، التي لا نور فيها من ذاتها. أما صفة الصباح، وهي صفة إبراهيم (**אברהם**) رجل الإحسان، كما هو مكتوب: «وبكّر إبراهيم في الصباح»، فهي مستوى «حين يُحسن».

(ועמ״ש לקמן בד״ה רני ושמחי בענין רננא ברמשא ושמחה בצפרא) והנה מי זה האדם שיגיע עד הלום שיגיע אליו בחי׳ אהרן העליון. אך הוא ע״י תורה ומצות.

(وانظر ما كُتب أدناه في المقالة (**מאמר**) التي تبدأ بعبارة «غنّي وابتهجي»، في موضوع «الغناء في المساء والفرح في الصباح».) فمن هذا الإنسان الذي يبلغ هذا الحدّ، حتى يصل إليه مستوى هارون (**אהרן**) العلوي؟ إنما يكون ذلك بواسطة التوراة (**תורה**) والوصايا (**מצות**).

כי נר מצוה שהמצות נמשכין ממקום גבוה מאד נעלה. ולפיכך אין בהם השגה כלל כמשל השמן הנ״ל שאין נכנסים בפנימיות נפשם רק בבחי׳ מקיף עליהם מלמעלה

لأن «الوصية مصباح»، إذ إن الوصايا تنجذب من موضع عالٍ جدًا ورفيع. ولذلك لا إدراك فيها إطلاقًا، كما في تشبيه الزيت المذكور أعلاه؛ فهي لا تدخل إلى باطن النفس، بل تحيط بها من الأعلى فحسب،

כמ״ש שום תשים עליך מלך כמו מלך המושל על עמו והוא גבוה עליהם והם עושין רצונו בלי טעם ודעת כי מצות המלך היא ולב מלכים אין חקר ההשגה שבעבורם נצטוו

كما كُتب: «اجعل عليك ملكًا لا محالة»: كملك يحكم شعبه وهو أعلى منهم، فينفّذون إرادته من دون تعليل أو فهم، لأنه أمر الملك، و«قلب الملوك لا يُستقصى غورُه»؛ [وكذلك] لا يدركون الحكمة التي من أجلها أُمروا بها.

רק מ״מ הוא ע״ד משל כאדם שתופס את המלך באחד מאבריו וממשיכו אליו הנה גם חיותו שבקרבו נמשך אחריו כך כתיב וימינו תחבקני.

ومع ذلك، فهو على سبيل التشبيه كإنسان يقبض على الملك من أحد أعضائه ويجذبه إليه؛ فتنجذب معه أيضًا قوة الحياة (**חיות**, chayus) الكامنة في داخله. وهكذا كُتب: «ويمينه تحتضنني».

כי הנה רמ״ח מ״ע [מצות עשה] **הם רמ״ח אברין דמלכא וע״י המשכת המצות ממילא נמשך אחריו בחי׳ יחודו ית׳ בעצמו ובכבודו בבחינת יחודו כנ״ל:**

فإن الوصايا الإيجابية الـ248 هي أعضاء الملك الـ248؛ ومن خلال استجلاب الوصايا، تنجذب تبعًا لذلك تلقائيًا مرتبة وحدته، تبارك وتعالى، بذاته ومجده، في مرتبة وحدته، كما [بُيِّن] أعلاه.

LikuteiTorah.com
الباراشا الحاسيدية

حول هذه الطبعة

.the English translation و This edition contains the Hebrew text

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

.Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication /Society and likuteitorah.com. https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

الترجمة العربية والشروح: أُعدّت لموقع LikuteiTorah.com بمساعدة الذكاء الاصطناعي (openai/gpt-6-luna-pro:batch)، وقورنت بالنص العبري وبموقع سفاريا؛ ولم يراجعها محرر بشري بعد. يرجى التحقق من كل ما هو مهم بالرجوع إلى النص العبري.

طلب الريبي أن تُدرَس مَاماريم باراشا الأسبوع، «الباراشا الحسيدية»، خلال ذلك الأسبوع، موزعة على أيامه السبعة (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306–309). لماذا ندرسها، وما بركات الريبي: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

مشروع مجاني غير تجاري؛ لا يُباع هنا شيء. والمشروع غير تابع لكيهوت أو سفاريا أو مكتبة لوبافيتش. © likuteitorah.com

من likuteitorah.com/ar/torah-ohr/mikeitz/3/

إهداء تكريمًا لـ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל

والد الريبي، ريب ليفي يتسحاق